

Kitap Tanıtımı/ Book Review

Işın Demirkent, *Haçlı Seferleri*, Dünya Yayınları, İstanbul, 1997

Betül Ağaoğlu*

(ORCID: 0009-0002-7650-0821)

Makale Gönderim Tarihi
25.03.2023

Makale Kabul Tarihi
23.05.2023

Atıf Bilgisi/Reference Information

Chicago: Ağaoğlu, B., “Kitap Tanıtımı/ Book Review: Işın Demirkent, *Haçlı Seferleri*, Dünya Yayınları, İstanbul, 1997”, *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 8/1 (Mart 2023): 2106-2114.

APA: Ağaoğlu, B. (2023). Kitap Tanıtımı/ Book Review: Işın Demirkent, *Haçlı Seferleri*, Dünya Yayınları, İstanbul, 1997. *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 8 (1), 2106-2114.

Haçlı Seferleri gerek Türk gerekse Dünya Tarihi açısından önemli gelişmelere yol açan olaylar silsilesidir. Yalnızca Orta Çağ nezdinde değişimlere yol açmamakta, Orta Çağ'dan günümüze kadar etkisini sürdürmektedir. Haçlı Seferleri'nin temel amacı *reconquista* terimiyle ifade edilen eski toprakları geri almak amacıyla girilen savaşları Müslümanlara karşı kullanmaktı. Böylece kutsal topraklara yeniden kavuşmayı hedeflemektedirler.

Eser; Önsöz, Haçlı Seferleri Düşüncesinin Doğuşu, Haçlı Seferleri İçin Çağrı, Pierre L'ermite İdaresindeki Haçlı Seferi, Birinci Haçlı Seferi (1096-99), Türklere Karşı Savaş, 1101 Yılı Haçlı Seferleri, Haçlı Devletlerinin Kuruluşu, İkinci Haçlı Seferi (1147-48) , İkinci Haçlı

---

* Lisans Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Tarih Eğitimi Anabilim Dalı, Türkiye, agaoglubetul1@gmail.com.

Undergraduate Student, Gazi University, Gazi Faculty of Education, Department of History Education, Turkey.

Seferi'nden Sonra Doğu'da Durum, Üçüncü Haçlı Seferi (1189-1192), Üçüncü Haçlı Seferi'nden Sonra Doğu'da Durum, Dördüncü Haçlı Seferi (1203-04), Beşinci Haçlı Seferi (1218-21), Altıncı Haçlı Seferi (1228-29), Altıncı Haçlı Seferi'nden Sonra Doğu'da Durum Moğolların Ortaya Çıkışı, Yedinci Haçlı Seferi (1248-52), Yedinci Haçlı Seferi'nden Sonra Doğu'da Durum Moğollara Karşı Memlûk Devleti, Sekizinci Haçlı Seferi (1270), Doğu'da Haçlı Hakimiyetinin Sonu, Son Haçlı Seferleri, Haçlı Seferleri'nin Sonuçları, Seçilmiş Bibliyografya ve Genel Dizin bölümlerinden oluşmaktadır.

Eserde ilk olarak Haçlı Seferleri düşüncesinin doğuşu sırasında Avrupa'nın genel durumu, Haçlı Seferleri öncesi Kutsal Topraklar'ı ele geçirmek amacıyla bulunulan girişimler, Doğu ve Batı Kiliseleri arasındaki *schisma* olarak da ifade edilen ayrılma, Bizans'ın Türkler'e karşı Avrupa'dan yardım istemesi ve Malazgirt Zaferi ile Türkler'in ilerleyişi hakkında bilgi verilmiştir. Batı'nın İmparator Aleksios ile ilişkileri bağlamında Melfi ve Piacenza Konsilleri'ne değinilmiştir.

Papa II. Urbanus tarafından 1095 yılında Clermont Konsili'nde Haçlı Seferi için çağrı yapılması, bu çağrıda papanın *Hristiyanlar'ın din kardeşlerini Türkler'in zulmünden kurtarması gerektiği, sokaklarından bal ve süt akan Kudüs'ü "inançsız Müslümanlardan" alarak Tanrı'nın özgürleştirilmesi gerektiği* ve bu yapılacak bu seferin bir yandan Hac yolculuğu olacağı söylemlerine yer verilmiştir. Yazar, Papanın bu sefer için yalnızca genç ve sağlıklı şövalyelerle kısıtlamasının Hac söylemi ile bağdaşmadığını eleştirel bir bakış açısıyla bizimle paylaşmıştır. Öc alma fikrini aşıl原因an papanın bu faaliyetleri ile halkın dinî duygularına hitap edilerek halkın her kesiminden insanın katıldığı Haçlı hareketinin fiilen başladığı belirtilmiştir. Sefere katılanların Haç yemini etmeleri ve Haç işareti taşımalarının sefer için ön koşul olduğu ifade edilmiştir.

Pierre L'ermite İdaresindeki Haçlı Seferi bölümünde Pierre L'ermite'in hayatından kısaca bahsedilerek fiziksel özelliklerine değinilmiştir. Pierre L'ermite'in öncülüğündeki Halk Haçlı Seferi'nin başarısızlığı, Haçlıların Drakon Vadisi civarında Türkler tarafından pusuya düşürülmesi ile Pierre L'ermite öncülüğündeki Halkın Haçlı Seferi'nin son bulunduğu aktarılmıştır.

Birinci Haçlı Seferi (1096-1099)'nin Godefroi de Boullion, Bohemund, Raymond de Saint-Gilles gibi yüksek rütbeli kişiliklerin

öncülüğünde gerçekleştiğinden bahsedilip I. Aleksios ile Godefroi bağlamında Bizans-Haçlı ilişkilerine değinilmiştir. İznik Bizans'ın eline geçmiş; Selçuklular, Dorylaion Savaşı ile Haçlılara karşı koyamamışlardır.

Urfa hakimi Thoros ile Baudouin arasındaki çıkar çatışması sonucu galip gelen Baudouin'in, Urfa idaresini ele geçirerek 1098'de ilk Haçlı devleti olan Urfa Kontluğu'nu kurduğu belirtilmiştir. Haçlıların Kudüs istikameti üzerindeki güçlü bir merkez olan aynı zamanda medeniyetlerin beşiği sayılan Antakya'yı zapt etmesiyle Antakya valisi Yağısıyan'ın; şehrin müdafaası için Halep Meliki Rıdvan, Dımaşk meliki Dukak ve Hıms emiri Cenahüddeve'den yardım istemesi ve buna rağmen Haçlı kuşatmasının aylarca devam ettiği de verilen bilgiler arasındadır. Büyük Selçuklu Sultanı Berkyaruk, Musul valisi Kürboğa öncülüğünde ordu gönderdiyse de mevcut zorlukların yanı sıra bu ordu içinde çekişmelerin de yaşanmasıyla Antakya'nın Haçlıların eline geçtiği aktarılmıştır. Kudüs'e doğru yola çıktığında Arap hanedanlarının destek verdiği Haçlıların, Fatımilerin Kudüs Valisi olan İftiharüddeve'nin stratejik önlemlerine rağmen hücum kuleleri inşa ederek Kudüs'ü zapt edip Müslüman ve Yahudi halkına katliam yaptıkları belirtilmiştir.

Papa II. Urbanus'ın ölümüyle yerine geçen papa II. Pascalis'in Haçlı propagandasını devam ettirdiğini görmekteyiz. 1101 yılındaki Haçlı Seferleri'nde Türklerin üç Haçlı ordusuyla mücadele ettiklerinden söz edilmiştir. Bizans imparatoru Aleksios'in Lombardlar, Fransızlar ve Almanlardan oluşan Haçlı ordusuna yardımlarına karşı Selçuklu Sultanı I. Kılıç Arslan'ın da Türk beylerinden yardım istemesi ve bu yardımlarla birlikte uygulanan turan ve yıpratma taktikleri sayesinde bu üç Haçlı ordusunun da hedeflerine ulaşamadıkları ve çok sayıda zayıatları olduğu belirtilmiştir.

Önceki bölümlerde kurulduğu aktarılan Urfa Kontluğu'nda kontların Ermeni ve Müslümanlar ile ilişkileri, Belek Gazi ve Aksungur gibi şahsiyetlerin başarıları hakkında bilgi verilmiştir. Kontluk ile Bizans İmparatorluğu arasındaki gerginlikten faydalanmak isteyen atabey İmadeddin Zengi'nin Urfa'yı kuşatması ve 1144'te tekrar İslam dünyasına kazandırmasıyla birlikte bu kontluğun tarihte son bulduğu vurgulanmıştır.

Haçlıların kurduğu bir diğer devlet olan Antakya Prinkepsliği'nin hakimi olan Bohemund'un, Danişmendli beyi Gümüştekin tarafından esir edilip daha sonra esaretten kurtulmasıyla Halep'i tahrip etmesi ve Harran Savaşı hakkında bilgi verilmiştir. 1119'da Artukoğlu İlgazi ve Dimaşk emiri Tuğtekin'in ordusuyla karşılaşan prinkeps Roger önderliğindeki Haçlılar, Harran yenilgisinden sonra bu savaşta da pek çok zayıt vermiş ve bu savaş tarihe Kanlı Meydan (Ager Sanguinis) Savaşı olarak geçmiştir. Bir diğer önemli husus ise Haçlılar için önem arz eden kuruluşlar olan Hospitalier ve Templier tarikatlerinin kuruluşu ve gelişimi izah edilmiştir.

Kudüs Krallığı'nın II. Baudouin nezdindeki gelişmelerinden bahsedilip söz konusu krallığın; Urfa, Antakya ve Kudüs'ten sonra dördüncü Haçlı Devleti olarak kurulan Trablus Kontluğu ile münasebetlerinin yanı sıra Zengi'nin politikaları hakkında da aktarımda bulunulmuştur. Ayrıca bu bölümde bahsi geçen Trablus Kontluğu'nun Müslümanlara karşı oldukça acımasız davranışları hakkında da bilgi sahibi olmak mümkündür.

Urfa'nın 1144'te Türkler tarafından fethedilmesiyle ortaya çıkan ikinci Haçlı Seferi (1147-1148) üzerinde durulan bir diğer seferdir. Papa III. Eugenius ve başrahip Bernard de Clairvaux ikilisinin iş birliği sayesinde ortaya çıktığı belirtilen bu seferin ordusunun; Bernard'ın birtakım gösteri ve teşvikleri sayesinde halk, kontlar, Alman kralı III. Konrad ve bir diğer ünlü isim olan Friedrich Barbarossa'dan müteşekkil olduğu aktarılmıştır. İmadeddin Zengi'nin ölümüyle Halep hakimi olan oğlu Nureddin'in faaliyetlerindeki başarı vurgulanmış, ayrıca Selçuklu Sultanı I. Mesud'un Konrad'a karşı kazandığı Dorylaion Zaferi ile bu zaferin I. Kılıç Arslan'ın 1097 yılındaki mağlubiyeti adına alınan bir nevi intikam zaferi olduğu izah edilmiştir. İkinci Haçlı Seferi'ne katılan bir diğer kral olan Fransa Kralı VII. Louis'nin önderi olduğu Fransız Haçlı Ordusu'nun Türkler karşısında yenilgileri ile Louis ve eşi Eleanore'un arasındaki Kudüs anlaşmazlığı hakkında bilgi edinmemiz mümkündür. Daha sonra Haçlılar'ın Filistin'e varmasıyla Kudüs Kraliçesi Melisende ile krallığın diğer asilleri ve ileri gelenler arasında yapılan Akkâ toplantısı, 1148'de yapılan Dimaşk Kuşatması kararının alındığı toplantıdır. Stratejik olarak dezavantajlı olan Haçlılar'ın, ordugâhında karışıklıkların da çıkmasıyla seferin kayıplarla sonuçlandığı ifade edilmiştir.

İkinci Haçlı Seferi'nden Sonra Doğu'da Durum bölümünde Nureddin Mahmud'un başarılı faaliyetleri ve kont II. Joscelyn ile Antakya prinkepsi Raymond'un akıbetleri hususunda bilgi verilmiştir. Kutsal ülkede doğan ilk Kudüs kralı olduğu ifade edilen III. Baudouin'in fiziksel özelliklerine değinilmiş ve Askalan'ın zaptıyla sınırlarını güneye doğru genişleterek ün kazandığı belirtilmiştir. Bu bölümde Antakya naibesi Constance ile evlenen Renaud'un, Ermeni hakimi Thoros ile anlaşarak Bizans'a ait olan Kıbrıs adasına saldırısı ve halka yaptığı katliam hakkında da bilgi sahibi olmamız mümkündür.

Kral Baudouin'in ölmesiyle yerine geçen kardeşi I. Amaury 1163'te Mısır'a saldırmış ve bunun üzerine Fatimî veziri Şâver Nureddin'den yardım istemiştir. Nureddin'in de Şîrkûh idaresinde birlikler gönderdiği ve bu birliğin içinde Şîrkûh'un yeğeni, yani ileride İslam dünyası için önemli zaferler kazanacak olan Selâhaddin Eyyubî'nin de olduğu aktarılmıştır. Altı yıl süren Mısır mücadelesinde galip gelen tarafın Selâhaddin olduğu gözler önüne serilmiştir. Bu bölümde Nureddin'in ölümüyle ön plana çıkan Selâhaddin'in yanı sıra ileride Kıbrıs hakimi olacak olan Lusignan hanedanından Guy de Lusignan'ın tarih sahnesine çıkışına da tanıklık etmekteyiz.

Kahire'den Dimaşk'a gitmekte olan kervana Renaud tarafından saldırı düzenlenip tacirlere kötü davranılması ve bu durumun Selâhaddin'in kulağına gitmesiyle sefer kararının alındığından bahsedilmiştir. Renaud'un Müslüman halka "*Sizi kurtarması için Muhammed'inize yalvarın*" söylemine oldukça kızan Selâhaddin için Haçlılar ile savaş kaçınılmazdı. Bu bağlamda 1187'de yaşanan Hittîn Savaşı'nın gelişimi ile Haçlı kayıpları hakkında bilgi verilmiş ve Müslümanlar tarafından sevinçle karşılanan bu zaferin sonuçları izah edilmiştir.

Kudüs'ün fethinden sonra yaşanan gelişmelerin aktarılmasıyla başlayan Üçüncü Haçlı Seferi (1189-1192) bölümünde, imparator ve kralların Haçlı Seferleri ile ilgili başlıklar da mevcuttur. Bu bölümlerde Alman imparatoru Friedrich Barbarossa, Fransa kralı II. Philippe ve İngiltere kralı II. Henry'nin faaliyetleri hakkında bilgi edinmemiz mümkündür. Özellikle II. Henry'nin sefer masraflarını karşılamak amacıyla "*Selâhaddin Vergisi*" adında bir vergi koyması da dikkate değerdir. II. Henry'den sonra yerine geçen ve "*Aslan Yürekli*" olarak

anılan oğlu I. Richard'ın, Kıbrıs adasını zapt ettiğinden söz edilmiştir. Akkâ'nın, zafere ulaşınca bölgedeki Müslümanları katledecek olan I. Richard tarafından ele geçirilmesiyle "İkinci Krallık" olarak Haçlıların başkenti ve idare merkezi olma özelliğini üstleneceği ifade edilmiştir. Selâhaddin'in ölümüyle akrabalarının hakimiyet mücadelesine girmesiyle İslam birliğinin parçalanmasına değinilmiştir.

Papa III. Innocentius öncülüğünde planlanan Dördüncü Haçlı Seferi, üzerinde durulan bir diğer seferdir. Hazırlık süreci ve gelişimi hakkında bilgi verilmiş, asıl amacı Kudüs'ün zaptından önce Mısır'ı ele geçirmek olan bu sefere Venedik *doge*'u Enrico Dandolo'nun yön vermesiyle asıl amaçtan sapılarak İstanbul'a yöneldikleri vurgulanmıştır. Haçlılar'ın İstanbul'u ele geçirerek yaptıkları yağma faaliyetleri ve İstanbul'da Doğu kilisesinin yok edilip yerine elli yedi yıl sürecek olan Latin İmparatorluğu'nun kuruluşu izah edilmiştir.

Papa III. Innocentius tarafından Albililer'e karşı sefer çağrısı yapılarak saldırıya geçişmiş, halka karşı kıyım yapılmıştır. Yeni bir Haçlı Seferi için hazırlıklara başlandığı ve 1215'te toplanan Lateran Konsili'nde sefere katılan Haçlılar için günahlarından af ve imtiyazlar vaat edildiği ifade edilmiştir. Akkâ'da toplanan Haçlı ordularının Dimyat önlerine kadar geldiği ve salgın hastalıklardan dolayı gecikmeli de olsa Dimyat'ı zapt ettikleri aktarılmıştır. Daha sonra kardinal Pelagius ve sultan el-Kâmil arasında bir mütareke yapıldığı ve Haçlılar'ın Mısır'dan ayrılışıyla Beşinci Haçlı Seferi'nin son bulduğu verilen bilgiler arasındadır.

İmparator II. Friedrich'in seferi olan Altıncı Haçlı Seferi öncesinde genel durum değerlendirmesi yapılmış, sefer sırasında II. Friedrich'in papa Gregorius ve el-Kâmil ile iletişimleri vurgulanmıştır. Ayrıca bu bölümde faaliyetleri dolayısıyla papa tarafından aforoz edilen Friedrich'in Kudüs emellerine ulaşmadan İtalya'ya döndüğünü anlıyoruz. Daha sonra aforozdan kurtulan Friedrich'in el-Kâmil ile yaptığı barış anlaşması hakkında bilgi sahibi olmamız da mümkündür.

Altıncı Haçlı Seferi'nden Sonra Doğu'da Durum bölümünde Haçlı-Eyyubî ilişkileri anlatılmış ve bir diğer önemli başlık olan Moğollar'ın Tarih Sahnesine Çıkışı başlığı altında Moğollar'ın Avrupa'ya ilerleyişleri izah edilmekle beraber Anadolu Selçuklu Devleti ile yapılan Köseadağ Savaşı'na kısaca değinilmiştir.

Papa IV. Innocentius tarafından toplanan Lyon Konsili'nde Beyrut piskoposu Galeran ile Antakya patriği Albert'in Doğu'ya acil olarak yardım talep etmesiyle tarihte yerini alan Yedinci Haçlı Seferi'nin, Fransa kralı IX. Louis önderliğinde geliştiğini görmekteyiz. Akkâ baronları ile Templier ve Hospitalier tarikat şövalyelerinin de bulunduğu Haçlı ordusunun kışı Kıbrıs adasında geçirip 1249 Mayıs'ında Mısır'a doğru yola çıktıkları da bu bölümde bahsi geçen olaylardır. Demirkent, Kral Louis'nin dinsiz olarak addettiği Müslümanlara karşı kininin yanı sıra putperest olan Moğollar ile anlaşmak için onlara elçi bile göndermesini eleştirel bir bakış açısıyla bizlere aktarmıştır. Haçlılar'ın Mısır'daki faaliyetleri, Kral Louis'nin esareti ve Mısır'daki Memlûk hakimiyeti bağlamında Haçlı-Memlûk ilişkileri de bu bölümde üzerinde durulan konulardır. Yedinci Haçlı Seferi'nden sonra aktarılan gelişmeler, Latin İmparatorluğu'nun son bulmasıyla yerini VIII. Mikhail tarafından kurulan Palaiologos hanedanına bırakması ve Hülagü önderliğindeki Moğollar'ın Bağdat'ı tahrip ederek Müslümanlar'ı katletmeleridir. Ayrıca Mısır'daki Memlûkların kendi aralarındaki mücadeleler, Moğollar'ın ilerlemesini durduran 1260 yılındaki Ayn Calut Savaşı, Sultan Baybars döneminde Hristiyanlar'a bir darbe maiyetinde olan Antakya'nın fethi ve Baybars'ın Franklar ile yaptığı anlaşma hususları da bu bölümde yer alan önemli olaylardır.

Kral IX. Louis'nin ikinci, Haçlı ordusunun ise Sekizinci Haçlı Seferi'nin, hedefinin Tunus olduğunu görmekteyiz. İşlerin Louis'nin umduğu gibi gitmediği hatta sıcak topraklara varmalarıyla salgın hastalıkların baş göstermesi bu sebepten binlerce Hristiyan'ın ölmesiyle bu seferin de yalnızca Hristiyanlar için olumsuz sonuçlar doğurduğu ifade edilmiştir.

Doğu'da Haçlı Hakimiyetinin Sonu bölümünde Moğollar ile ittifak kurmasına rağmen Haçlılar'ın Baybars öncülüğündeki Memlûk ordusuna karşı yenilgiye uğradıkları belirtilmiştir. Bu dönemde papalığın eski gücünü yitirmesine değinilmiş, Baybars'ın ölümüyle Memlûk sultanı olan Kalavun'un Kral Henry ile yaptığı anlaşma ve Trablus'u hakimiyet altına alması izah edilmiştir. İtalyanlar'ın Akkâ'da katliam yaptıklarını duyan Kalavun'un sefer hazırlıklarına başladığı fakat onun ölümüyle sefere Sultan el-Eşref'in devam ettiği belirtilmekle beraber Akkâ'nın Sultan Eşref tarafından ele geçirilip yeni bir Hristiyan

saldırısını önlemek amacıyla büyük binaların ve kulelerin yıkılmasını emrettiği vurgulanmıştır.

Eserin bir diğer bölümü olan Son Haçlı Seferleri'nde Hospitalier ve Templier tarikatlerinin mevcut durumu hakkında bilgi verilmiş ve bankerlik, tefecilik yapmaya başlayan Templier tarikatine 1312'de papa V. Clemens tarafından bir emirname ile resmen son verildiği ifade edilmiştir. Papa, Kıbrıs kralı ve Venedikliler'den yardım alan Hospitalier şövalyelerinin Aydınoğulları Beyliği'nin sahip olduğu İzmir'i ele geçirmeleri söz konusudur. Ayrıca bu bölümde İskenderiye Katliamı ve Osmanlı-Haçlı münasebetleri bağlamında Niğbolu (1396) ve Varna (1444) Savaşları ile İstanbul'un Fethi (1453) hakkında bilgi edinmemiz mümkündür. Bu yenilgilerinin müsebbibi olan Osmanlılar ile başa çıkamayan Haçlılar'ın *reconquista* doğrultusunda İspanya'daki Müslümanlar'a karşı yöneldiklerini görmekteyiz. Granada'yı ele geçiren Haçlılar'ın, Müslümanlar'ı Hristiyanlığa zorladıkları ve buna uymayanları ise *inquisition* terimiyle de ifade edilen işkenceye maruz bıraktıkları aktarılmıştır.

Haçlı Seferleri'nin Sonuçları, yazarın değerlendirme yaptığı son bölümdür. Haçlılar'ın Müslümanlardan çok kendi tebaası olan Hristiyanlar'a karşı sert davranmaları üzerinde durulmuştur. Özellikle ilk Haçlı Seferleri'ne katılan köylü ve işçilerin yolculuk masrafları için mülklerini satması ve daha sonra tek çare olarak kente göç edip ticaretle uğraşmaları sonucu burjuva sınıfının ortaya çıkışından bahsedilmiştir. Seferlerin başında prestijli konumda bulunan papalığın zamanla bu prestijini kaybetmesi ve yine seferler sayesinde Doğu ticaretinin önem kazanmasıyla bankacılığın ortaya çıkışından söz edilmesi Haçlı Seferleri'nin önemli sonuçlarından. Doğu'daki birçok bitki, yiyecek, kumaş ve dekor eşyalarını Avrupa ile tanıştıran Haçlılar; ileri seviyedeki Doğu'nun tıp biliminden de yararlanmayı ihmal etmemişlerdir. Kültürel aktarım bağlamında Arap edebiyatından Kelile ve Dimne, Binbir Gece Masalları gibi eserleri ve Doğu'nun coğrafya ilmini de Avrupa'ya yayan Haçlılar'ın; askerî ve mimarî alanda da Doğu'nun tesirinde kaldığı belirtilmekle beraber Haçlı Seferleri'nin sıralaması güç olan daha birçok sonucu olduğu vurgulanmıştır.

Çeşitli görsel, harita ve minyatüre de yer veren söz konusu eser, Seçilmiş Bibliyografya ve Genel Dizin bölümleriyle noktalanmıştır.

Sonuç olarak değerlendirmek gerekirse Haçlı Seferleri ile ilgili çalışmalarıyla tanıdığımız Işın Demirkent'in bu alışması, Haçlı Seferleri hakkında önemli ve değerli bilgiler sunan bir eser mahiyetindedir.